

Csiki Varga Tamás¹ – Etl Alex²

Forradalom vagy kiigazítás? A német haderő fejlesztésének kérdései az orosz–ukrán háború fényében

Oroszország Ukrajna elleni újabb katonai agressziója nem csupán a német–orosz kapcsolatok ártértékelését kényszerítette ki 2022. február 21–27 között,³ hanem olyan kül- és biztonságpolitikai tabukat döntött meg, valamint védelempolitikai döntéseket eredményezett, amelyek precedens nélküliek Németország modern történetében. Bár az elmúlt két hónapban fontos fejleményeket láttunk több kérdésben is, elemzésünk nem a német–orosz kapcsolatok átalakulására, az Ukrajnának nyújtott katonai és egyéb támogatásra vagy a NATO-n belüli, a szövetség védelmi és elrettentési képességét megerősítő német lépésekre, hanem szűk fókuszban a német védelempolitikára vonatkozó – ugyancsak „forradalmiként” jellemezhető – döntésekre és ezek lehetséges következményeire, megvalósítására fókuszál. Arra keressük módszeresen a választ, hogy a védelmi kiadások bejelentett megnövelése a nemzeti össztermék (GDP) 2%-ára, valamint a 100 milliárd euró értékű védelmi modernizációs alap mit jelent a gyakorlatban, milyen felhasználási lehetőségei vannak, és a politikai döntést követő első szakpolitikai jelzések milyen irányokra mutatnak a haderő-modernizáció és képesséfejlesztés terén.

Kulcsszavak: Németország, Bundeswehr, NATO, védelmi költségvetés, fegyveres erők, stratégia, Scholz

Revolution or Adjustment? Issues of the Development of the German Forces in the Light of the Russian-Ukrainian War

Russia's latest military aggression to Ukraine not only forced the re-evaluation of German-Russian relations between February 21–27, 2022 but broke such taboos of German foreign and security policy and led to such defence policy decisions that had been unprecedented in Germany's contemporary history. Even though we have seen important developments regarding several issues, this analysis does not deal with the transformation of German-Russian relations or the steps taken by Germany to reinforce allied defence and deterrence measures within NATO. However, it has a more narrow focus on Germany's defence policy decisions that have been undertaken, and can also be characterised as "revolutionary", including

¹ Csiki Varga Tamás a Nemzeti Közszerződési Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutató Intézet tudományos főmunkatársa. E-mail: csiki.tamas@uni-nke.hu

² Etl Alex okleveles biztonság- és védelempolitikai szakértő. E-mail: etl.alex@uni-nke.hu

³ E kérdéstről lásd Molnár Tamás Levente: *Németország a konfrontáció korszakába érkezik. Az orosz–ukrán háború és Németország kísérlete külpolitikájának újrakalibrálására. KKI Elemzések*, 2022/13. [online], 2022. 04. Forrás: kci.hu [2022. 04. 11.]; Rácz, András: *Germany's Shifting Policy Towards Russia. The Sudden End of Ostpolitik. FIIA Briefing Paper* 2022/33. [online], 2022. 03. Forrás: fia.fi [2022. 03. 22.]. A német keleti politika 2014 utáni átalakulásáról pedig: Meister, Stefan: *The End of German Ostpolitik. What a Change in Germany's Russia Strategy Might Look Like. DGAP Policy Brief*, 2020/22. [online], 2020. 09. Forrás: dgap.org [2022. 03. 22.].

their potential realisation and possible consequences. We answer the question “What are the options for practically using the defence expenditure set to increase to 2 percent of GDP, plus the 100 billion-Euro defence modernisation fund, with regard to the first steps of policy formulation in defence modernisation and capability development that we have seen so far?”

Keywords: *Germany, Bundeswehr, NATO, defence spending, armed forces, strategy, Scholz*

A közvélemény gyökeres átalakulása

Az Ukrajna elleni orosz agresszió nem csupán meglepte, hanem megdöbbentette a német lakosságot, és ebből kifolyólag nagy hatást gyakorolt a közvéleményre is. A ZDF televízió megbízásából február 8–10. között készített közvélemény-kutatás adatai alapján mindössze a válaszadók 29%-a tartott attól, hogy Oroszország megtámadja Ukrajnát, míg 63% ezt nem tartotta valószínűnek.⁴ Ezzel párhuzamosan 75% ellenezte a fegyverszállítás lehetőségét Ukrajnának, és csak 20% támogatót volna egy ilyen döntést. Az RTL Deutschland megbízásából január végén készített közvélemény-kutatás pedig azt mutatta, hogy a lakosság 63%-a kevésbé, vagy egyáltalán nem elégedett azzal, ahogyan a német kormányzat a válsághelyzetet kezeli.⁵

A február 24-i Ukrajna elleni orosz agresszió ugyanakkor jelentős változást idézett elő. Olaf Scholz február 27-i beszédét követően az RTL megbízásából készített felmérés már azt mutatta, hogy a németek 78%-a támogatta az Ukrajnának nyújtott német fegyverszállítást és a Bundeswehr fokozott fejlesztését, míg mindössze 16% ellenezte azt.⁶ Bár némiképp más számokkal, de ugyanerre a trendfordulóra mutatott rá az ARD-DeutschlandTrend március 1–2-án végzett felmérése,⁷ amely szerint 65% volt elégedett az Ukrajnának nyújtott német fegyverszállításokkal és a Bundeswehr fejlesztésére bejelentett – hitelből finanszírozott – 100 milliárd eurós pénzügyi alap létrehozásával. 68% (a legutóbbi orosz katonai agresszió, a Krím 2014-es annexiójának időszakához képest +47%!) támogatta, hogy Németország megerősíti katonai jelenlétét a NATO keleti tagállamaiban.⁸ Összességében pedig 56% volt elégedett a német kormányzat tevékenységével a válság kapcsán, ami 18%-os növekedés az ARD által mért februári értékhez képest, miközben magukat az intézkedéseket 53% találta „megfelelőnek”, 27% pedig még tovább is ment volna e téren. Ugyancsak fontos, hogy a német társadalom egyaránt tart a konfliktus kiszélesedésétől és eskalációjától: 69% attól, hogy Oroszország más európai országokat

⁴ *SPD und Union in Projektion gleichauf.* [online], 2022. 02. 11. Forrás: zdf.de [2022. 03. 04.].

⁵ *RTL/ntv Trendbarometer. Mehrheit ist unzufrieden mit deutscher Ukraine-Politik.* [online], 2022. 02. 01. Forrás: n-tv.de [2022. 03. 04.].

⁶ *Forsa-Umfrage für RTL zum Ukraine-Konflikt. Zwei von drei Deutschen befürchten einen dritten Weltkrieg.* [online], 2022. 03. 01. Forrás: rtl.de [2022. 03. 04.].

⁷ *ARD-DeutschlandTrend – März 2022.* [online], 2022a. 03. 03. Forrás: infratest-dimap.de [2022. 03. 04.].

⁸ A jelentős orosz bankoknak a SWIFT-rendszerből való kizárását 82%, az Északi Áramlat-2 gázvezeték engedélyezési eljárásának leállítását 67% támogatta. Infratest dimap 2022a.

is megtámadhat, ugyancsak 69% attól, hogy egy nagy európai háború törhet ki – utóbbi pedig 2014 óta 40%-os növekedés.⁹

Feltételezhetjük tehát, hogy a német kormány a közhangulat radikális változását észlve kezdeményezte a hidegháború utáni német biztonság- és védelempolitika egészét tekintve példátlan intézkedéscsomagot. Mindezt azért is fontos észben tartanunk, mert egyelőre nem tudjuk felmérni, hogy mennyire lesz tartós a német társadalom attitűdjének átalakulása, és a közhangulat esetleges újabb megváltozása jelentős mértékben befolyásolhatja a tervezett intézkedések végrehajtását a későbbiekben.¹⁰

Az ARD-DeutschlandTrend hetekkel a háború kitörése után, április 4–6. között végzett felmérése szerint a lehetséges gazdasági-energetikai hatások miatti aggodalom következtében 80% tart attól, hogy a gazdasági helyzet romlani fog Németországban, 76% attól, hogy csökkenteni kell a földgáz- és energiafelhasználást, 64% pedig továbbra is tart attól, hogy a háború kiszélesedik Európában. Mégis, 50% akár Oroszország energetikai bojkottját is támogatná. A folytatódó háború és az ukrán civil lakosságot ért támadások, háborús bűncselekmények hatására 37% szerint helytállóak a német reakciók, 45% pedig még tovább menne – csupán 11% szerinti túlzóak a reakciók. Összességében pedig március elejéhez képest a kormányzat munkájával 47% elégedett (-7%), a Zöldek-SPD szavazóinak 78–73%-os, az FPD, illetve a CDU-CSU szavazóinak 49–40%-os támogatása mellett.¹¹

Németország és a felkészülés egy nem várt háborúra

Mint arra már több helyütt rámutattunk,¹² a második világháború után, de még az ezredfordulót követő német stratégiai gondolkodástól és kultúrától is távol állt a klasszikus geopolitikai, nagyhatalmi szerepfelfogás és az érdekérvényesítés kemény hatalmi, katonai eszközeinek használata. Bár Oroszország első, 2014-es agressziója Ukrajna ellen, a Krím illegális annexiója és a Donbasz destabilizálása hozzájárult a nagyobb német nemzetközi szerepvállalás igényének megfogalmazásához az úgynevezett müncheni konszenzus keretében, az ennek megvalósításához szükséges jelentős védelempolitikai és képességfejlesztési lépések lényegében elmaradtak. Bár a 2032-ig megfogalmazott német haderőfejlesztési célok a NATO védelmi tervezésével összhangban tartalmaz (közép-)európai keretnemzeti feladatokat szabtak a Bundeswehrnek, a német haderő több szempontból a mai napig nem tudott kikeveredni a 2010-ben kezdett és többször is újragondolt haderő-átalakításból. Ezt mutatta a még 2014 után is relatíve alacsony védelmi költségvetés,

⁹ Infratest dimap 2022a.

¹⁰ A véleményfelmérés arra is kitért, hogy „milyen áron”, lehetséges következmények mellett tartanák fenn támogatásukat a válaszadók, amiből az derült ki, hogy alapos többségi támogatottsága lenne ezeknek akkor is, ha zavart idézhet elő az energiaellátásban (68%), ha nőnek az energiaárak és megélhetési költségek (66%), illetve, ha ezek miatt német cégek, vállalatok érhetnek károk (65%). Infratest dimap 2022a.

¹¹ ARD-DeutschlandTrend – April 2022. [online], 2022b 04. 08. Forrás: infratest-dimap.de [2022. 04. 08.].

¹² Altdorfer Domonkos – Csiki Varga Tamás (2021): *A német stratégiai vízió átalakulása a 2010-es években. Nemzet és Biztonság*, 14(1), 3–23; Csiki Varga Tamás – Etl Alex (2020): *Németország stratégiai jövőképe és a Bundeswehr reformfolyamata. Honvédségi Szemle*, 148(1), 20–32.

a folyamatos készenléti, bevethetőségi problémák, illetve az ismétlődő kínos válságkezelő műveleti epizódok és általában a korlátozott nemzetközi szerepvállalás is.

E tényezőket a német politika Oroszország Ukrajna elleni agressziójának hatására meghaladhatja, ehhez azonban elég mélyről kell felhozni a német haderő képességeit, eszközeit, állományát, ugyanis 2014-ig egyértelműen a csökkentés – ezáltal a költségmegtakarítás – volt a cél a kis létszámú nemzetközi „expedíciós” válságkezelő műveleti részvételre fókuszálva. Ezt jól mutatta, hogy a Bundeswehr feladatait, működését, majd „reformját” meghatározó stratégiai dokumentumok, így már a 2006-os Fehér könyv, majd a 2010-es Weise Bizottsági jelentés is a „telepíthetőség” (*einsatzfähigkeit*) fogalma köré épültek. Ami pedig a gyakorlatban a „nehéz technika”, a nagy fegyverrendszerek mennyiségének csökkentését eredményezte, mert ilyenekre általában nem volt szükség az afganisztáni, iraki, balkáni stabilizációs műveletekben. 2014-et követően annyi változott, hogy látva a katonai erő európai alkalmazásának példáját, a „készenlét” (*einsatzbereitschaft*) vált kulcsfogalommal. Mivel azonban a finanszírozás elégtelen maradt, a haderőstruktúra érdemben nem bővült, modernizáció pedig csak nyomokban fordult elő, 2015-re már azt a célt is feladták, hogy a Bundeswehr eszközállománya teljes feltöltöttségű legyen (*Vollausstattung*), és megelégedtek azzal, hogy a műveletekhez elegendő eszközt biztosítsanak. Ennek hátterét a működésfenntartás úgynevezett rotációs „dinamikus” modellje (*Dynamisches Verfügbarkeitsmanagement*) adta,¹³ amely lyukakat ütött a haderőstruktúrán és képességeken, és pusztán annyit biztosított, hogy a fegyveres erők éppen aktuális alkalmazási követelményeit (általában) az alacsony készenléti szint mellett is biztosítani tudták. Michael Surkin 2017-ben pontosan mutatott rá a korlátozott lehetőségekre: amikor politikai döntés született arról, hogy a Bundeswehr 2023-ban a NATO Nagyon Magas Készenlétű Összhaderőnemi Erejének (VJTF) keretnemzete lesz, és a szárazföldi erők magját is – többek között egy nehéz dandárral¹⁴ – biztosítja, láthatóak voltak a szűk keresztmetszetek haditechnikai eszközök és készenlét terén is.¹⁵

Még a 2018-as új Bundeswehr Konceptió és Képességfejlesztési Stratégia (*Das Fähigkeitsprofil der Bundeswehr*)¹⁶ sem adott túl sok bizakodásra okot, mert csupán a tervezési ciklus végére, 2031-ig tervezték a teljes készenlét elérését.¹⁷ A fennálló probléma hatására 2019-ben további két dokumentum született a Bundeswehr jövőképéről,¹⁸ illetve külön a haderőfejlesztési feladatokról.¹⁹ Az orosz–ukrán háború hatására ezeket

¹³ Wiegold, Thomas: *Mangelverwaltung bei der Bundeswehr: neue Begriffe, gleicher Mangel*. [online], 2015. 06. 02. Forrás: augengeradeaus.net [2022. 03. 24.].

¹⁴ Az azóta megkezdett felkészülés szerint a 37. Gépesített Gyalogosdandárral.

¹⁵ Shurkin, Michael: *The Abilities of the British, French, and German Armies to Generate and Sustain Armored Brigades in the Baltics*. [online], 2017. Forrás: rand.org [2022. 03. 24.], 7–9.

¹⁶ A dokumentum maga nem nyilvános. A tartalmáról lásd *Neues Fähigkeitsprofil komplettiert Konzept zur Modernisierung der Bundeswehr*. [online], 2018. 09. 04. Bundesministerium der Verteidigung, Forrás: bmvg.de [2022. 03. 22.].

¹⁷ Altdorfer – Csiki Varga 2021: 11–15, és Altdorfer Domonkos – Csiki Varga Tamás: *A Bundeswehr átalakulása a 2010-es években* (kézirat).

¹⁸ *Positionspapier: Gedanken zur Bundeswehr der Zukunft*. [online], 2021. 02. 09. Forrás: soldat-und-technik.de [2022. 03. 22.].

¹⁹ *Eckpunkte für die Bundeswehr der Zukunft*. [online], 2021. 05. Forrás: bundeswehr.de [2022. 03. 22.].

a fejlesztéseket is gyorsítani kívánja a katonai vezetés,²⁰ amihez döntő mértékben javítaniuk kell az erők és eszközök készenlétét.

Végül, de nem utolsósorban, már a február végi védelempolitikai fordulat előtt bejelentette Christine Lambrecht védelmi miniszter, hogy az új kormánykoalíció új Nemzeti Biztonsági Stratégiát kíván alkotni²¹ – amiben a háború hatására valóban van mit átgondolni a német haderő szerepéről, jövőbeni képességprofiljáról és mindennek nemzetközi (EU- és NATO-) kereteiről.

A Bundeswehr bevethetősége

A Bundeswehr készenléte több ponton is kritikára adhat okot, még ha a 2010-es évek közepéhez képest egyértelműen pozitív változást is láthatunk a haderő fegyverrendszereinek állapotáról, a 2021 decemberében publikált jelentés alapján.²² Ez a 2021. májustól októberig tartó időszakot vizsgálta, és csak részben nyilvános: néhány eszköz vonatkozásában ugyan közöl konkrét számadatot, de elsősorban az átfogó tendenciákat mutatja be.

A jelentés a vizsgált 71 fegyverrendszer állapota alapján arra a következtetésre jutott, hogy a haderő eszközállományának állapota stabilizálódott, vagy kis mértékben javuló tendenciát mutatott, és átlagosan 77%-os készenléti szinttel rendelkezett. Ezzel együtt a különböző eszközök állapotában továbbra is jelentős eltérések vannak. A Bundeswehr célkitűzése – azaz, hogy a haderő eszközállománya minden területen érje el a 70%-os készenléteket – 38 fegyverrendszer esetében teljesült, további 22 fegyverrendszerrel esett 50–70% közé, míg 11 fegyverrendszer esetében 50% alatt maradt. Az átlagos készenléti szint a harcjárművek esetében 71%, a haditengerészet eszközeinek körében 72%, a vadász- és szállítórepülőgépek esetében 65%, míg a harctámogató – harci kiszolgáló funkciók (műszaki, logisztika, egészségügy, híradó, vezetés-irányítás) eszközállományában 82%.²³

Továbbra is jelentős problémákkal néz szembe a haderő helikopterállománya: elsősorban a kiöregedő eszközök (például Sea Lynx, CH-53, Tiger helikopterek) amortizációja miatt, ezek készenléti szintje 40%, ugyanakkor ez a probléma az elavultnak nem mondható NH90 többcélú helikoptert is súlyosan érinti (így például az NH90 NTH Sea Lion

²⁰ Egy példát kiemelve: a jelenleg folyó szárazföldi haderőfejlesztés keretét a „Division 2027” koncepció adja középtávú célként, aminek értelmében a már említett VJTF-szerephez 2023-ra néhéz dandár (mintegy 5000 fő), 2027-re hadosztály (15-20 ezer fő) szintre kell fejleszteni a modern eszközökkel felszerelt, kiképzett, harcász, azaz szükség esetén valóban bevethető szárazföldi erőket, amelyek a német területvédelmi erők magját adják. 2032-re ez már három hadosztályt kell jelentsen, dandár szinten integrált szövetséges (például holland) erőkkel együtt. Az orosz–ukrán háború hatására 2022. március 22-én Eberhard Zorn főszemlélő viszont arról beszélt, hogy a hadosztály szintű készenléteket már 2025-re el kell érni. Forrás: Lindhorst, Burghard: *Intermediate sStep 2 in the Army Plan – The First Division Should Now Be Operational in 2025*. [online], 2022. 03. 23. Forrás: esut.de [2022. 03. 25.]; lásd még Mais, Alfons (2020): *Auf dem Weg zur Division 2027. InfoBrief Heer*, 25(3), 1–2, 4–5.

²¹ Wiegold, Thomas: *Lambrecht ordnet grundlegende Bestandsaufnahme der Bundeswehr an – Strukturplanungen der Vorgängerin gestoppt*. [online], 2022a. 01. 27. Forrás: augengeradeaus.net [2022. 03. 24.].

²² *Bericht zur materiellen Einsatzbereitschaft der Hauptwaffensysteme der Bundeswehr II/2021*. [online], 2021. 12. 15. Forrás: Bundesministerium der Verteidigung [2022. 03. 09.].

²³ *Bericht zur materiellen Einsatzbereitschaft der Hauptwaffensysteme der Bundeswehr II/2021*, 4.

esetében mindössze 19% a készenléti szint).²⁴ Az újabb eszközök közül, az NH90 mellett továbbra is az A400M szállító repülőgépek készenléte jelenti a legnagyobb kihívást. E két kiugró példa mellett elsősorban a kis darabszámú, kiöregedő rendszerek (például P3-C Orion haditengerészeti felderítő repülőgép vagy a Sea King, tengeralattjárók elleni hadviselésre specializált helikopter) készenléti szintje a leginkább problémás.²⁵ Pozitív fejlemény ugyanakkor, hogy a 2010-es évek közepén sok kritikát kapott Puma páncélozott harcjárművek átlagos készenléti szintje a vizsgált időszakban 65% volt, ami jelentős elmozdulás a korábbi évekhez képest, hiszen emlékeztet, hogy 2017 végén 176 Pumából 60 volt bevethető (34%).²⁶ Hasonló tendenciát látunk a Leopard 2-es harckocsik esetében, amelyek közül 2017 végén 244-ből 106 darab volt bevethető (43%), míg 2021 végén már 289-ből 183 (63%).²⁷

Összességében tehát az elmúlt évek erőfeszítései fokozatosan beérni látszanak. Ez továbbra sem jelenti azt, hogy a Bundeswehr problémái egyik napról a másikra megszűnnének, ugyanakkor az eszközállomány készenléte pozitív tendenciát mutat. Néhány eszköz esetében továbbra is jelentősek a hiányosságok, amelyek közül az A400M flotta és a helikopterképesség ad leginkább okot az aggodalomra. Ezzel együtt a haderő egészének állapota a lassú, de látható javulás jeleit mutatja. A szükséges további fejlesztések sikeressége azonban erősen forrásfüggő, mint azt látni fogjuk.

A védelemre fordított erőforrások növelése

2022. február 27-én Olaf Scholz a védelemre fordítandó erőforrások tekintetében két – egymással szorosan összefüggő – rendkívüli bejelentést tett: egyrészt szakítva az elmúlt évek – sőt évtizedek – gyakorlatával, már 2022-ben a német védelmi kiadásoknak a GDP-arányában 2%-os szintre emeléséről, másrészt egy 100 milliárd eurós védelmi modernizációs célt szolgáló külön pénzügyi alap létrehozásáról döntött a kormány. Viszonyítási pontként: a 2021-es költségvetés 48 milliárd euró körül volt (1. ábra), és előrevetítve a 2%-os védelmi kiadási szintet, a jövőben rendelkezésre álló források nagyságrendileg éves szinten 77 milliárd eurót tennének ki.²⁸

Eközben az elmúlt években is azt láthattuk, hogy a német kormány nem kapkodott a védelmi kiadások növelésével: még 2018-ban, rendezett helyzetben, gazdasági növekedés mellett, a koronavírus-járvány kitérése előtt és négy évvel a Krím illegális orosz annexiója után is csak az volt a terv, hogy majd 2024-ben érik el a GDP 1,5%-os szintjét.²⁹

²⁴ *Bericht zur materiellen Einsatzbereitschaft der Hauptwaffensysteme der Bundeswehr II/2021*, 4–5.

²⁵ *Bericht zur materiellen Einsatzbereitschaft der Hauptwaffensysteme der Bundeswehr II/2021*.

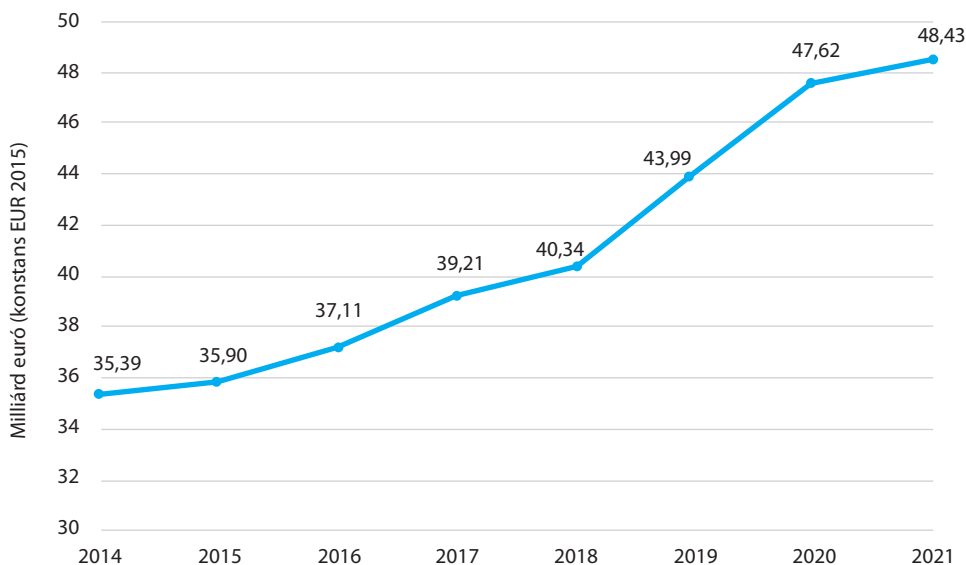
²⁶ Ezzel kapcsolatban lásd például: Etl Alex – Csiki Varga Tamás (2019): *A Bundeswehr finanszírozása és készenléte. SVKI Elemzések*, 2019/20. [online], 2019. 09. 20. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2022. 03. 29.], 9–10.

²⁷ Etl – Csiki Varga 2019; illetve *Bericht zur materiellen Einsatzbereitschaft der Hauptwaffensysteme der Bundeswehr II/2021*, 7.

²⁸ Mölling, Christian – Schütz, Torben: *Unpacking Germany's billion-dollar spending question*. [online], 2022. 03. 11. Forrás: defenseneews.com [2022. 03. 24.].

²⁹ Riedel, Donata: *Bundesregierung will Wehretat bis 2024 erhöhen*. [online], 2018. 06. 08. Forrás: handelsblatt.com [2022. 03. 24.].

Annak ellenére, hogy 2014-ben Berlin is vállalta a NATO-n belül a kiadásnövelést (*defense pledge*) – nem csupán a GDP 2%-ára, hanem a védelmi költségvetésen belül 20%-os részarányának célzottan a modernizációra fordítását is (amit szintén nem teljesítettek egyszer sem az elmúlt évtizedben – 2. és 3. ábra³⁰).

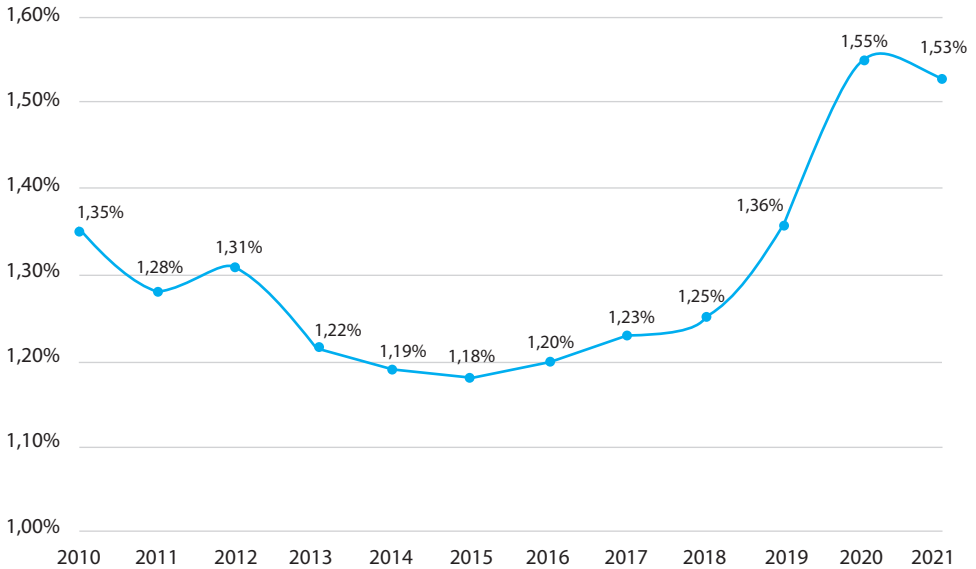
1. ábra: A német védelmi költségvetés nominálértékének változása, 2014–2021

Forrás: Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2021). [online], 2021. 06. 11. Forrás: nato.int [2022. 03. 24.] alapján a szerzők szerkesztése

Az ARD-DeutschlandTrend már említett, március 1–2-i közvélemény-kutatása³¹ azt mutatta, hogy a lakosság 69%-a támogatta a védelmi kiadások növelését a GDP arányában 2%-ra (ami a NATO-tagállamok által 2014-ben elfogadott politikai döntés megvalósítását jelentené). Ezen belül pártpreferencia szerint a jobboldalon a CDU/CSU szavazóinak 85%-a, az FDP-szavazók 83%-a, míg a baloldalon a védelmi költségvetés növelését általában inkább ellenző SPD szavazóinak 82%-a, a Zöldek szavazóinak 68%-a támogatta a döntést. Még az AfD-szavazók 51%-a is támogatta, és csupán a szélsőbaloldali Linke esetében nem érte ez el a többséget (43%). Ugyancsak sokatmondó, hogy a támogatók esetében 45–61% közötti arányban kifejezetten az orosz agressziót nevezték meg a döntésük okaként, így a közvetlen ok-okozati kapcsolat kétségtelenül erős.

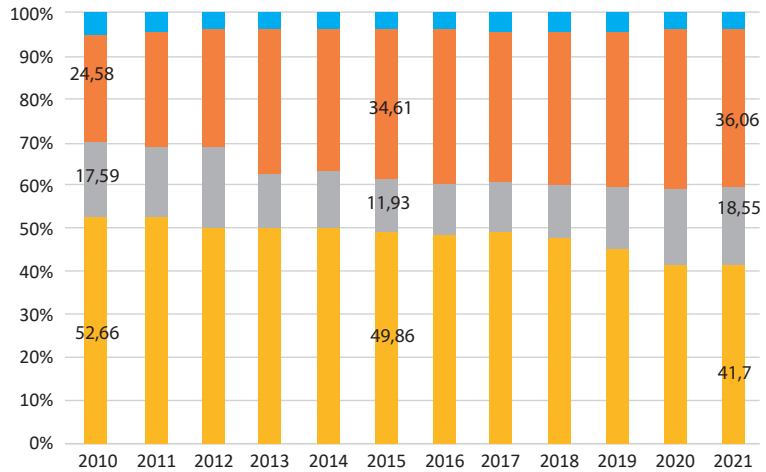
³⁰ Az adatok forrása: NATO 2021.

³¹ Infratest dimap 2022a.

2. ábra: A német védelmi kiadások aránya a nemzeti össztermék (GDP) arányában, 2010–2021

Forrás: *Defence Expenditure of NATO Countries (2010–2017)*. [online], 2017. 06. 29. Forrás: nato.int [2022. 03. 24.] és NATO 2021 alapján a szerzők szerkesztése

Év	Infrastruktúra	Működés-fenntartás/egyéb	Eszközbeszerzés, modernizáció	Személyi kiadások
2010	5,16	24,58	17,59	52,66
2011	4,13	27,17	16,41	52,29
2012	3,53	29,42	16,45	50,6
2013	3,55	33,84	12,74	49,86
2014	3,75	32,63	12,94	50,67
2015	3,6	34,61	11,93	49,89
2016	3,39	36,05	12,21	48,85
2017	4,06	35,2	11,77	48,86
2018	4,15	35,49	12,36	47,99
2019	3,66	36,06	14,69	45,26
2020	3,68	37,41	16,87	42,04
2021	3,69	36,06	18,55	41,7

3. ábra: A német védelmi kiadások funkcionális megoszlása, 2010–2021.

Forrás: a szerzők szerkesztése NATO 2017 és NATO 2021 alapján

Az alacsony szinten biztosított anyagi források „természetes” következménye volt, hogy a modernizáció háttérbe szorult, sőt mi több, a működés-fenntartás is hiányosságoktól szenvedett. Ráadásul az alacsony „foglalkoztatottság”, azaz a kevés megbízás miatt a német védelmi ipari szereplők – amelyek exportra is csak korlátok között termelhetek a hagyományosan szigorú fegyverexport-szabályozás³² miatt – lassan, a munkafolyamatokat elnyújtva dolgoznak, hogy „ínséges időkben” így tudják elkerülni a gyártósorok bezárását, a kapacitások leépítését és a munkaerő elküldését. Ennek hatása azonban – mint bemutattuk – meglátszott a haderő eszközeinek hadrafoghatóságán is.

A Bundeswehr alulfinanszírozottságát az is jól érzékelteti, hogy a *Division-2027* koncepció megvalósításának, azaz a német NATO-kötelezettség teljesítésének a 2026-ig szóló középtávú költségvetési tervezés szerint nem volt meg a fedezete – és ezzel a Védelmi Minisztérium és a német kormány is tisztában volt. A március közepéig hatályos, 2022–2026 közötti tervezésben a képességfejlesztési igény és a tervezett források között 37,6 milliárd euró (!) különbség – azaz hiány – mutatkozott.³³ Az orosz–ukrán háború és a rendkívüli döntések miatt aztán szükségessé vált a 2022-es hatályos és a 2023–2026 közötti évekre szóló tervezett költségvetés újragondolása is, amire március 16–26. között került sor.³⁴ (A végleges többéves költségvetés elfogadása június 3-án lesz esedékes.) Az így átalakított tervezés a védelem terén 2022-re 50,3 milliárd eurót, 2023–2026 között évente 50,1 milliárd eurót prognosztizált „alapköltségvetésként”.³⁵ A bejelentett 100 milliárd eurós extra forrásnak a 37,6 milliárd eurós „lyuk” befoltozását és a GDP-arányos 2%-os NATO-cél (nagyságrendileg 50,3 milliárd helyett már idén 75 milliárd euró) elérését is biztosítania kell.

Rendkívüli jogalkotás: képességfejlesztés hitelből

Olaf Scholz bejelentése nyomán az eddig nem tervezett többletforrásokat csak hitelfelvétellel – és az ehhez szükséges rendkívüli jogalkotással – tudják biztosítani. A kulcskérdés, hogy a német államadósság növekedését 2009 óta korlátozó alkotmányos fék (*Schuldenbremse*)³⁶ ellenére hogyan hívható életre hitelből a 100 milliárd eurós rendkívüli pénzügyi alap? Alapesetben ugyanis a Bundestag egyszerű többséggel hozhat létre valamely célra elkülönített pénzügyi csomagot az éves költségvetési források

³² Speck Gyula (2018): *A német külpolitika hangsúlyváltásai – Németország fegyverexport-politikája 2013–2017 között. Nemzet és Biztonság*, 11(4), 94–125.

³³ Wagner, Jürgen: *Zeitenwende beim Rüstungshaushalt*. [online], 2022. 02. 28. Forrás: imi-online.de [2022. 04. 10.].

³⁴ *Finanzminister Lindner kündigt „dringend benötigte” Entlastungen an*. [online], 2022. 03. 22. Forrás: bundestag.de [2022. 04. 10.].

³⁵ *Investing in the Future and Securing Stability*. [online], 2022. 03. 15. Forrás: bundesregierung.de [2022. 04. 10.].

³⁶ A német alkotmány 109. és 115. cikkelyei rögzítik, hogy a kormányzat maximum az éves GDP 0,35%-át kitevő mértékben vehet fel hitelt, azaz növelheti az államadósságot – ami jelenleg nagyságrendileg 13 milliárd euró lehetne, bőven a 100 milliárdos különleges alap értéke alatt. De ha a gazdaság gyengén teljesít, ez az összeg még kisebb. A szigorú hitelfelvételi feltételektől csak néhány rendkívüli esetben lehet eltérni, így például természeti katasztrófák vagy rendkívüli események kezelése miatt. Ilyen volt a koronavírus-járvány, amelynek következtében felfüggesztették az adósságfék használatát, és ez az intézkedés 2022-ben még érvényben lesz. A Bundeswehr fejlesztési hiányosságai azonban nem ilyen jellegűek, hanem strukturális problémák, így nem képeznek kivételt. Tehát 2023-tól a kormány koalíciós szerződésének céljaival összhangban az adósságfék ismét életbe fog lépni. Rath, Christian: *Grundgesetzänderung für Bundeswehr-Milliarden*. [online], 2022. 02. 28. Forrás: lto.de [2022. 04. 10.].

átcsoportosításával, mint az a 2010-es Speciális Energia- és Klímaalap esetében is történt. Most azonban két okból is szükséges a rendkívüli alap (*Sondervermögen*) rögzítése az alkotmányban: egyrészt ez egy viszonylag kemény garancia arra, hogy a politikai és közhangulat változásával később ne lehessen olyan könnyen átcsoportosítani e forrásokat más közkiadások, szociális és jóléti kiadások fedezésére, azaz „védik” a védelmi költségvetést. Másrészt biztosítani kell, hogy a 100 milliárd eurós hitel 2022-n túlnyúló felhasználása (hiszen nem csupán erre az évre szól az alap) ne ütközzön az adósságfék korlátjába 2023-tól. A *Frankfurter Allgemeine Zeitung* hozta nyilvánosságra az alkotmánymódosítás szöveges tervét,³⁷ amelyben a 87a. cikk tervezett (1) bekezdése lehetővé tenné, hogy a különleges alapot kivonják az alkotmány 109. és 115. cikkelyeinek hatálya alól. Magának az alapnak a konkrét felhasználásáról pedig külön törvény fog rendelkezni.

Az alkotmánymódosításhoz 2/3-os parlamenti többség – azaz az ellenzék soraiból legalább a CDU – támogatását is biztosítani kell a kormánynak mind a Bundestagban, mind a Bundesratban. Mivel a szélsőbaloldali Linke általánosságban a védelmi kiadások bármiféle növelése ellenében szokott állást foglalni, a szélsőjobboldali AfD pedig nem Vlagyimir Putyint, hanem a nyugati szövetségeseket vádolja a háború kitöréséért, nem valószínű, hogy támogatnák a javaslatot, ami erős tárgyalópozíciót biztosíthat a CDU-nak.

Modernizációs áttörés?

Az tehát már eldőlt, hogy a 100 milliárd eurós különleges alap beszámít a 2%-os GDP-cél teljesítésébe és nem azon felül értendő. Alexandra Marksteiner, a SIPRI elemzőjének számítása szerint,³⁸ ha a német védelmi költségvetéssel 2022-ben el kívánják érni a GDP 2%-os szintjét, akkor idén nagyságrendileg 75,5 milliárd euróra, majd 2026-ig fokozatosan (éves szinten) 85,6 milliárd euróra kell azt növelni. Így a 100 milliárd eurós alapból évente 25–35 milliárd euróval kell kipótolni a mostani „alapköltségvetést”, figyelembe véve, hogy a már említett költségvetési tervezés 50,1 milliárd eurós kiadásszintet rögzít 2026-ig.³⁹ Így a 100 milliárdos extra forrás már 2025-ben elfogyhat.

Pedig a Bundeswehr képességfejlesztése szempontjából – és különösen a nagy értékű fegyverbeszerzések és új technológiák (többnemzeti) fejlesztése esetében – fontos kérdés, hogy amellet, hogy már 2022-ben felhasználják belőle, milyen időtávon biztosít stabil, kiszámítható anyagi háttérrel e projekteknek. Mint arra Christian Mölling és Torben Schütz rámutatott, két hozzávetőlegesen megközelítés álláspontja ütközött:⁴⁰

³⁷ Schäfers, Manfred: *So will die Regierung das Sondervermögen der Bundeswehr einrichten*. [online], 2022. 03. 15. Forrás: faz.net [2022. 04. 10.].

³⁸ Marksteiner, Alexandra: *Explainer: The Proposed Hike in German Military Spending*. [online], 2022. 03. 25. Forrás: sipri.org [2022. 03. 26.].

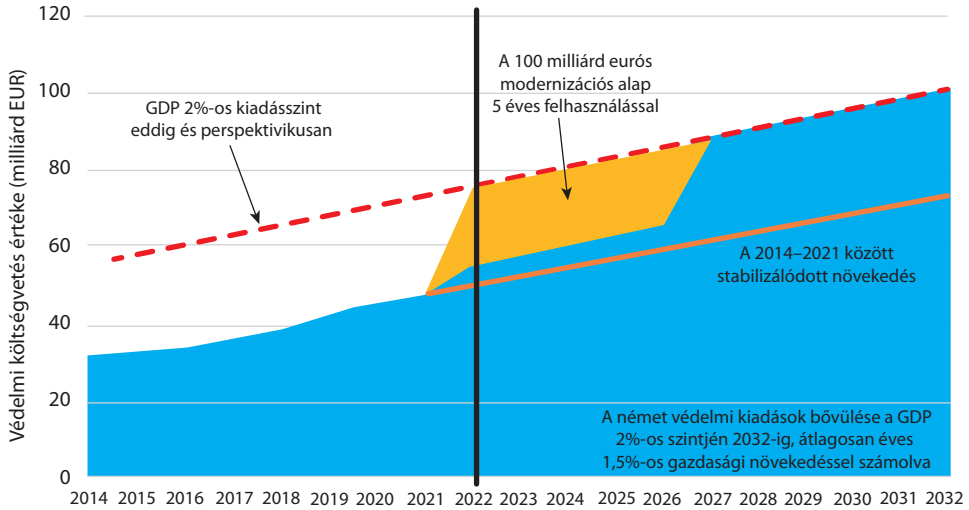
³⁹ *Unterrichtung durch die Bundesregierung: Finanzplan des Bundes 2021 bis 2025*. [online], 2021. 08. 06. Forrás: bundestag.de [2022. 03. 26.], 22–23.

⁴⁰ Mölling–Schütz 2022, illetve a kutatók *Deutschlands Zeitenwende in Verteidigungsausgaben* címmel tartott online előadása a szakértői közösségnek 2022. 03. 06-án.

- Az első – amelyet a 4. ábra vázol – a 100 milliárd euró rövid távú felhasználása (a szemléltetés kedvéért mondjuk, 5 éves távlatban), ami lehetővé tenné a GDP 2%-os arányának gyors elérését és a „normál” védelmi költségvetési források mérsékelt növelését, ami helyett az extra forrás biztosítja a gyors növekedést. Ebben az esetben azonban, amikor letelik a rövid időtáv, a különleges alap pedig elfogy, az alapköltségvetést egyszerre kell majd nagymértékben megnövelni.
- A második álláspont – amelyet az 5. ábra vázol – középtávra (a szemléltetés kedvéért 10 éves távlatra) szól, és szükségessé teszi a „normál” védelmi költségvetés közepes nagyságrendű növelését is, ami felett a 2%-os GDP-szintig a különleges alap biztosítja a forrásokat. Így azonban a 100 milliárd eurós alap hosszú távon biztosít egy készenléti keretet a nagy fejlesztési-beszerzési projekteknek, és amikor elfogynak az alap forrásai, még egy – mérsékelt – lépcsőben szükséges növelni a „normál” védelmi költségvetést a GDP 2%-os szintjének megőrzéséhez.

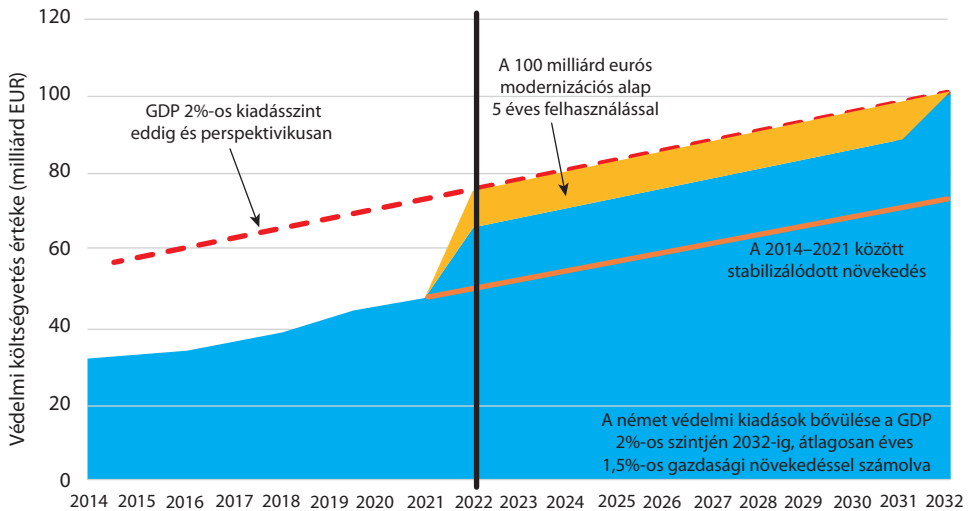
Az extra források, azaz a 100 milliárd euró elosztásának tétje az, hogy milyen jellegű fejlesztéseket tudnak belőle finanszírozni. Ha rövid távon költik el, akkor nagyértékű „késztermékeket” – például az F-35 repülőgépeket – vehetnek meg, miközben igyekeznek sok forrást biztosítani az ezer sebből vérző készenlét javítására is (úgy, hogy a védelmi beszerzési intézményrendszer eddig sem volt képes megoldani ezt a feladatot, mert forrásfelhasználó/abszorpciós képessége alacsony). Így a hosszú távú fejlesztési projektek – következő generációs vadászrepülőgép, harckocsi, légvédelmi és rakétavédelmi rendszerek stb. – esetében csak a fejlesztési pálya első éveire tudnak biztos forrást előre jelezni, a különleges alap kimerülésével felmerül majd a kérdés, hogy „Hogyan tovább?”, ami bizonytalanságot szül. Azonban a védelmi ipari szereplőknek, gyártóknak inkább a rövid távú megoldás az igénye, mert így a forrásbőségből és a kisebb, biztosabb modernizációs és működés-fenntartási forrásokból már rövid távon megrendelésük, bevételük származik – és erre a lobbivégre a politikusok is nyitottak.

Ma már tudjuk az első beszerzési bejelentések nyomán, hogy a német kormány, a Védelmi Minisztérium, a Bundeswehr és a védelmi ipari komplexum tagjai az első opció mellett döntöttek, így néhány éven át a források hiánya nem lehet akadály a német haderő minőségi és mennyiségi fejlesztésének. Ez ugyanakkor azt is jelenti, hogy a különleges alap forrásai várhatóan már 2025-re kimerülnek (6. ábra), így egyrészt a nagy fejlesztési beruházások nem kapnak hosszú távon kiszámítható, rugalmas pénzügyi háttérrel, és legkésőbb 2026-tól ismét felmerül a kérdés: hogyan biztosítja a német kormány a modern, nemzetközi együttműködésre képes, területvédelmi és érdekvédelmi (válságkezelő) képességekkel egyaránt rendelkező haderő kialakítását és fenntartását? Másrészt a hirtelen bekövetkező forrásbővülés jelentős kihívás elé állítja a védelmi szektor egészét, ami a következő hónapok és évek során fokozottan ki lesz téve a bürokratikus nehézségek és a politikai, jogi viták jelentette kihívásoknak.

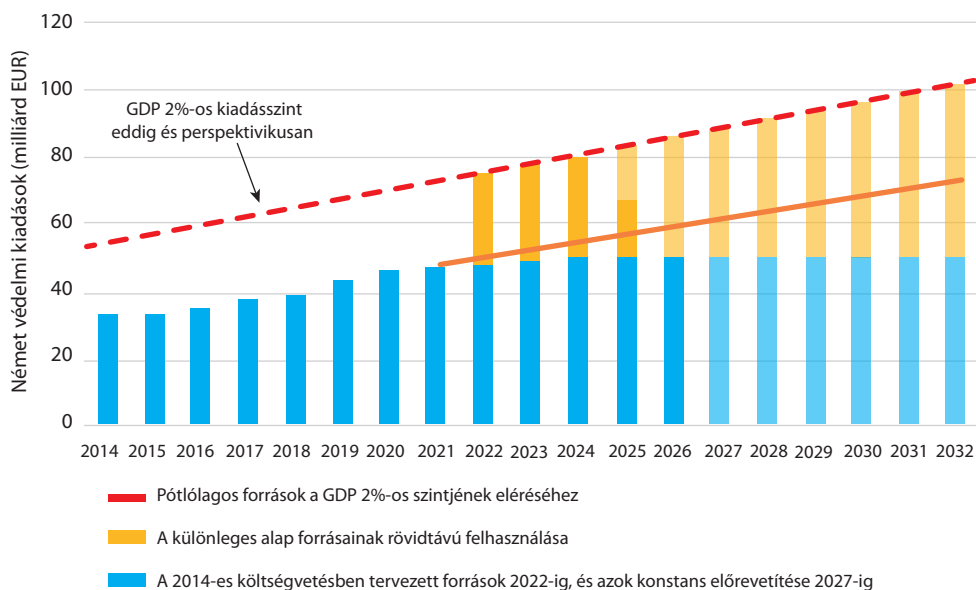
4. ábra: A különleges alap rövid távú felhasználási forgatókönyve

Forrás: Mölling–Schütz 2022, illetve a kutatók *Deutschlands Zeitenwende in Verteidigungsausgaben* címmel tartott online előadása a szakértői közösségnek 2022. 03. 06. alapján az ábrát magyar nyelvre fordították a szerzők

5. ábra: A különleges alap hosszú távú felhasználási forgatókönyve

Forrás: Mölling–Schütz 2022, illetve a kutatók *Deutschlands Zeitenwende in Verteidigungsausgaben* címmel tartott online előadása a szakértői közösségnek 2022. 03. 06. alapján az ábrát magyar nyelvre fordították a szerzők

6. ábra: A különleges alap hosszú távú felhasználási forgatókönyve

Forrás: Schütz, Torben: *Was bedeutet der Mittelfristige Finanzplan für den Verteidigungshaushalt?* [online], 2022. 03. 15. Forrás: *twitter.com* [2022. 03. 26.] alapján az ábrát magyar nyelvre fordították a szerzők

Mivel a február 27-i kormánydöntés lényegében ad hoc volt, nélkülözve az előzetes tervezést, az is komoly kihívást jelent, hogy felmérhessük, milyen konkrét célokra használhatók fel az extra források,⁴¹ még ha több területen is helyük lenne:

- Pótolni kívánják a működés-fenntartási elmaradásokat, logisztikai hiányosságokat a készenlét fokozása érdekében.
- A dandárstruktúra fejlesztése és a szükséges fegyverzettechnikai modernizáció érdekében be kívánják foltozni a korábbi tervezés alapján a 2022–2026 közötti időszakra azonosított 37,6 milliárd eurós költségvetési lyukat.
- Teljesíteni kívánják a NATO-követelményeket mind a védelmi kiadások szintje, mind ezen belül a modernizációs kiadások tekintetében.
- Növelni kívánják a nagy fegyverrendszerek – például a Puma gyalogsági harcjárművek – mennyiségét, és olyan fegyverrendszereket szereznek be, amelyek elégtelenek vagy jelenleg egyenesen hiányoznak a hadrendből (légvédelem, rakétavédelem).
- Biztosítani kívánják a jövő fegyverrendszereinek – így például a hatodik generációs vadászpilóta nélküli repülőgépek (FCAS-) és jövő harckocsija (MGCS-) projektek – (többnemzeti) technológiai-fejlesztési hátterét.

⁴¹ Shurkin, Michael: *How the Bundeswehr Should Spend its Money.* [online], 2022. 03. 21. Forrás: *warontherocks.com* [2022. 03. 26.].

Fegyverbeszerzés és fejlesztési programok

A *Spiegel* által szivárogtatott előzetes tervek szerint a 100 milliárd euró extra forrást két átfogó területen tervezik felhasználni: mintegy kétharmadát (68 milliárd eurót) nemzeti beszerzési, egyharmadát (32 milliárdot) pedig többnemzeti fejlesztési-beszerzési programokra költenék.⁴² Ez persze azt feltételezné, hogy a külön alap teljes egészét új eszközök beszerzésére és fejlesztésre költenék, ami előzetesen sem túl életszerű. Az elmúlt hetekben viszont több döntésre is sor került – valamint további ötleteket és javaslatokat hallhattunk, nagyságrendileg 50 milliárd eurót meghaladó értékű beszerzések lehetőségéről.

Bejelentették 35 darab F-35A ötödik generációs vadászrepülőgép és 15 Eurofighter többcélú vadászrepülőgép megvásárlását összesen 15 milliárd euró értékben; a kiszivárogtatott opciók között pedig szerepelnek még különböző lőszeres és rakétafejlesztés beszerzése átfogóan valamennyi haderőnemnél összesen 20 milliárd euró értékben; nagyságrendileg 5 milliárd euró értékben szállító helikopterbeszerzés (Boeing CH-47 vagy Sikorsky CH-53K); és 4 milliárd euró értékben a Puma harcjárművek modernizációja és mennyiségének növelése.⁴³ 3 milliárd eurót fordíthatnak a vezetés-irányítási és kommunikációs rendszerek digitalizációjára és fejlesztésére; 2 milliárdot új korvettek beszerzésére a haditengerészet számára; 600 millió eurót pedig a Patriot rakétavédelmi rendszer modernizálására.⁴⁴ Támogató a politikai hangulat az izraeli gyártású Arrow-3 rakétavédelmi rendszer megvásárlásával kapcsolatban is,⁴⁵ amelynek az ára 2 milliárd euró körül lehet.⁴⁶ Végül, de nem utolsósorban, szóba került személyi felszerelések – így 305 ezer golyóálló mellény, 150 ezer egyenruha, 122 ezer sisak és 250 ezer katonai hátizsák – beszerzése is.⁴⁷

Ami a többnemzeti együttműködésben elkölthető forrásokat illeti, több fegyvernem számos eszközzel versenyezhet ezekért. A következő generációs vadászrepülőgép (FCAS) és harckocsi (MGCS), valamint a Eurodrone-fejlesztések a nyilatkozatok szerint folytatódnak – csakúgy, mint a már gyártási fázisban futó együttműködések (A400M közepes szállító repülőgép, Eurofighter Typhoon többcélú vadászrepülőgép, Tiger harci helikopter). Ezek mellett napirendre kerülhet a britekkel tüzérségi eszköz- és lőszerfejlesztés, a hollandokkal egy új fregatt-típus és légideszant-jármű fejlesztése, Norvégiával tengeralattjáró-fejlesztés stb.,⁴⁸ amelyekről az elmúlt években már különböző szintű, a szándékokat feltáró egyeztetések zajlottak.

⁴² Gebauer, Matthias – von Hammerstein, Konstantin: *Die 100-Milliarden-Bazooka*. [online], 2022. 03. 01. Forrás: spiegel.de [2022. 04. 04.].

⁴³ Nienaber, Michael: *Germany Earmarks \$48 Billion for Armaments in Defense Push*. [online], 2022a. 03. 15. Forrás: bloombergquint.com [2022. 04. 04.].

⁴⁴ Bakir, Daniel – Schüller, Yannik: *100 Milliarden Euro für die Bundeswehr – das soll mit dem Geld gekauft werden*. [online], 2022. 03. 01. Forrás: stern.de [2022. 04. 04.].

⁴⁵ Sprenger, Sebastian – Frantzman, Seth J.: *German Air Force Banks on Israel's Arrow-3 for National Missile Shield*. [online], 2022. 04. 06. Forrás: defensenews.com [2022. 04. 04.].

⁴⁶ *Turning to Israel, Germany to Get Weaponized Drones for the First Time*. [online], 2022. 04. 06. Forrás: timesofisrael.com [2022. 04. 10.].

⁴⁷ Nienaber, Michael: *German Coalition Agrees on \$166 Million Budget to Arm Drones*. [online], 2022b. 04. 06. Forrás: bloomberg.com [2022. 04. 10.].

⁴⁸ Bakir-Schüller 2022.

Scholz kancellár február 27-i beszédében két olyan képességfejlesztést – az F-35-beszerezést és a drónok felfegyverzését – is kiemelt, amelyekről az azóta eltelt időszakban már konkrét döntés is született, így ezeket érdemes röviden áttekinteni.

F-35 és Eurofighter

A legnagyobb értékű beszerzést az F-35A és Eurofighter repülőgépek jelentik – aminek a Tornado többcélú vadászpilóta repülőgépek pótlásáról szóló évek óta húzódó vita kapcsán van igazán nagy jelentősége. E vita központi eleme, hogy csak az életciklusuk végéhez közeledő Tornado gépek alkalmasak a Németország területére telepített amerikai taktikai nukleáris töltetek célba juttatására, ezzel pedig a NATO nukleáris képességmegosztási (*nuclear sharing*) megállapodások teljesítésére – ami mellett a jelenlegi kormány is elkötelezte magát koalíciós szerződésében.⁴⁹

A Tornadók képességeinek pótlására több alternatíva is létezett,⁵⁰ és a vitát az táplálta, hogy korábban Németország szűkös védelmi költségvetéséből nem engedhette meg az F-35-ösök megvásárlását; valamint az is, hogy Berlin már elköteleződött az európai fejlesztésű, hatodik generációs FCAS- (*Future Combat Air System*) projekt kapcsán, amelyet várhatóan 2040 környékén rendszeresíthetne a német légierő („átugorva” az F-35 típust és az ötödik generációt). Bár 2019 végén még az a döntés született, hogy Berlin nem kíván F-35-ösöket vásárolni,⁵¹ 2022 elején – még a háború kitörését megelőzően – a német kormány jelezte, hogy nem feltétlenül tekinti véglegesnek a 2019-es döntést, és továbbra is opcióként tekint az F-35 vásárlására, ami azért is lehetett meglepő, hiszen ekkor még szó sem volt a német védelmi költségvetés radikális növeléséről.⁵² A hivatalosan márciusban meghozott döntést az F-35-vásárlásról tehát legalább részben az is motiválhatta, hogy a német–amerikai katonai kapcsolatoknak is jót tesz a nagyértékű, a legfejlettebb amerikai haditechnika megosztásával járó beszerzés. Emellett pedig Olaf Scholz február 27-i beszéde szerint a Eurofightereket fogják alkalmassá tenni az elektronikai hadviselésre.⁵³

Az ugyanakkor továbbra sem világos, hogy az F-35-beszerezés milyen potenciális károkat okozna az európai FCAS-nek, hiszen az amerikai repülőgép vásárlása könnyen háttérbe szoríthatja a német–francia együttműködést e téren. Bár Scholz a beszédében azt is kiemelte, hogy fontosnak tartja a következő generációs vadászpilóta repülőgépek fejlesztését az európai partnerekkel (különösen pedig Franciaországgal), ennek jelentősége még nem egyértelmű, és érdemes lesz kiemelt figyelemmel követni Párizs reakcióját a német döntéssel kapcsolatban.

⁴⁹ *Mehr Fortschritt wagen. Bündnis für Freiheit, Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit. Koalitionsvertrag zwischen SPD, BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN und FDP.* [online], 2021. Forrás: bundesregierung.de [2022. 04. 04.], 149.

⁵⁰ 2020-tól azt tervezték az FCAS hadrendbe állításáig szóló „áthidaló megoldásnak”, hogy 93 darab új Eurofightert, valamint 45 darab F/A-18-as vadászpilóta repülőgépet vásárolnak, ez utóbbiból 30 a nukleáris képességek biztosítására alkalmas Super Hornet Block-II, 15 pedig elektronikai hadviselésre alkalmas Growler lett volna. Lásd Wiegold, Thomas: *Neuer Anlauf für die Tornado-Nachfolge: F-35 wieder in der Debatte?*. [online], 2022b. 01. 08. Forrás: augengeradeaus.net [2022. 04. 10.].

⁵¹ *Bundeswehr entscheidet sich gegen US-Tarnkappenbomber F-35.* [online], 2019. 02. 01. Forrás: handelsblatt.com [2022. 04. 04.].

⁵² *Lambrecht im Interview: „Wir können viel erreichen“.* [online], 2022. 01. 04. Forrás: bmvg.de [2022. 03. 04.].

⁵³ *Die Rede des Bundeskanzlers im Wortlaut.* [online], 2022. 02. 27. Forrás: zeit.de [2022. 04. 04.].

Eurodrone és Heron

Scholz kancellár február 27-i beszédében az F-35-beszerezés mellett a Bundeswehr drón-jainak felfegyverzését emelte ki, ami a haderő jövőjével kapcsolatos politikai viták régóta húzódozó eleme.⁵⁴ E vita elhúzódó jellegét jól érzékelteti, hogy már a 2018-as koalíciós szerződésben rögzítették, hogy Németország támogatja a Eurodrone többnemzeti keretben történő fejlesztését, és a képesség fejlesztése alatti átmeneti időszakban izraeli Heron TP drónokat lízingelne.⁵⁵ Az Európai MALE RPAS PESCO projekt keretében fejlesztett Eurodrone közepes utazási magasságú, nagy hatótávolságú drón első tesztrepülésére 2027-ben kerülhet sor.⁵⁶ 2021 áprilisában a Bundestag Költségvetési Bizottsága úgy döntött, hogy támogatja a Eurodrone projekt fejlesztését, ugyanakkor az SPD ellenállásából fakadóan egyelőre fegyverzet nélkül – kizárólag felderítő, megfigyelő feladatokra.⁵⁷ Ezzel egyidejűleg arról is döntöttek, hogy ki kell alakítani a (potenciálisan majd fegyveres) drónok alkalmazására vonatkozó koncepcionális-jogi alapokat, hogy ne kerülhessen sor azok alkalmazására a nemzetközi joggal ellentétes formában.

Az elmúlt hónapok eseményeinek hatására ez a tabu is megdőlt: bár 2020 decemberében az akkori kormánykoalíció junior tagjaként az SPD még leszavazta a Heronok felfegyverzését,⁵⁸ a 2021-es új koalíciós szerződés már azt rögzítette, hogy a felálló új kormányzat engedélyezni fogja a Bundeswehr számára a drónok felfegyverzését.⁵⁹ Ezzel összhangban nyilatkozott Lambrecht védelmi miniszter asszony 2022 februárjában, hangsúlyozva, hogy ha garantálható, hogy az adott fegyver alkalmazásáról mindig egy ember és nem egy gép dönt, akkor a felfegyverzett drónok hozzájárulhatnak a katonák védelméhez.⁶⁰ Az orosz–ukrán háború hatására pedig előbb a kormány, majd április 6-án a Bundestag is áldását adta a Heron drónok felfegyverzéséhez 140 rakéta megvásárlására 152,6 millió euró értékben az izraeli Rafael Advanced Defense Systemstől.⁶¹ Ebből 60 rakétát gyakorlatokra, 80-at potenciálisan harci alkalmazásra állítanak majd rendszerbe.

Február végén sor került a Eurodrone gyártási szerződés aláírására is az Airbus, az OCCAR (Közös Fegyverkezési Együttműködési Szervezet), valamint Németország, Franciaország, Olaszország és Spanyolország között.⁶² Ennek értelmében 2029-től

⁵⁴ *Bundesministerium der Verteidigung legt Bundestag Bericht zur Drohnendebatte vor.* [online], 2020. 07. 06. Forrás: bmvg.de [2022. 04. 10.].

⁵⁵ *Ein neuer Aufbruch für Europa, Eine neue Dynamik für Deutschland, Ein neuer Zusammenhalt für unser Land. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. 19. Legislaturperiode.* [online], 2018. Forrás: bundesregierung.de [2022. 03. 04.], 159.

⁵⁶ *European Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft Systems – MALE RPAS (EURODRONE).* [online], Forrás: pesco.europa.eu [2022. 04. 04.].

⁵⁷ *Ein neuer Aufbruch für Europa, Eine neue Dynamik für Deutschland, Ein neuer Zusammenhalt für unser Land. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. 19. Legislaturperiode.* [online], 2018. Forrás: bundesregierung.de [2022. 04. 04.], 159.

⁵⁸ *SPD stellt sich im Drohnen-Streit gegen die Union.* [online], 2020. 12. 15. Forrás: spiegel.de [2022. 04. 04.].

⁵⁹ *Mehr Fortschritt wagen.* 2021, 149.

⁶⁰ *Ministerin Lambrecht: „Jeder in der Nato kann sich auf uns verlassen.“* [online], 2022. 02. 07. Forrás: bmvg.de [2022. 04. 04.].

⁶¹ Nienaber 2022b.

⁶² *Airbus and OCCAR Sign Eurodrone Contract.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: airbus.com [2022. 04. 04.].

kezdődően 20 rendszert szállítanak majd a megrendelőknek – mindaddig pedig Németország esetében a Heron drónok biztosítják ezt a képességet.⁶³

Értékelés

Az orosz agresszió hatására a német védelempolitikában a hidegháború vége óta látott folyamatokhoz képest valóban „forradalmi” változás ment végbe. Több, a katonai hatalomhoz, védelmi képességekhez kapcsolódó tabu dőlt meg a védelmi kiadások jelentős növelése, a háborús övezetbe (Ukrajnának) biztosított fegyverszállítás, a robusztusabb német katonai képességek visszaépítése, vagy drónok felfegyverzése által. Egyelőre ezek a lépések a német társadalom többségének támogatását és a balközép kormánykoalíció pártjainak – történelmi szokásaikkal szembe menő – támogatását is élvezik. A fordulat jelentősége történelmi is lehet, amennyiben a támogatás és az aktív, cselekvő lépések a fenyegetettségpercepció hatására fennmaradnak. Ezt a fenyegetettségérzetet az orosz–ukrán háború elhúzódása, illetve az európai államok és a NATO irányában megfogalmazott orosz fenyegetések is fenntarthatják, akár a konfliktus kiszélesedése vagy eszkalációja nélkül is. Ugyanakkor a figyelmet és a társadalmi támogatást is megoszthatják egzisztenciális kihívások, mint egy mély energia- és az abból táplálkozó gazdasági válság.

A 100 milliárd euró értékű különleges alap hitelfelvétellel való biztosításához szükséges alkotmánymódosítás és az új középtávú költségvetés elfogadása várhatóan júniusig megtörténik. Ezekben a kérdésekben a kormányzat és a Bundeswehr érdekelt a lehető leggyorsabb döntéshozatalban, amíg még biztosan kitart a társadalmi támogatás és legalább a konzervatív ellenzék (CDU-CSU) is hajlandó mellé állni.

Ugyanakkor azt már látjuk, hogy a korábban elfogadott, a NATO védelmi tervezésével is összehangolt haderőfejlesztési célok (*Division-2027*) teljesítése az erőforrások oldaláról eddig fedezetlen volt (2026-ig -37,6 milliárd euró); a GDP-arányos 2%-os védelmi költségvetési szintjéhez évente 25–35 milliárd euróval kell kipótolni a mostani „alapköltségvetést” 2026-ig; a Bundeswehr eszközállományának átlagosan 77%-os készenléti szintjét a működés-fenntartási, logisztikai folyamatok hatékonyabb menedzsmentjével és plusz forrásokkal lehet javítani; miközben már eddig mintegy 50 milliárd euró értékű beszerzés terveiről vitáznak a döntéshozók a következő évekre vonatkozóan. Mindez azt jelenti, hogy – szem előtt tartva, hogy a felsorolt tételek között átfedés is van – a 100 milliárd eurós alap, amelyet a márciusi előzetes költségvetés-tervezés alapján vélhetően már 2025-ig felhasználnak majd, közel sem lesz elég minden szükséglet és igény kielégítéséhez – ehhez az „alapköltségvetést” is dinamikusan kellene növelni a következő években – erről azonban egyelőre nincs szó Berlinben. Már csak azért sem, mert ehhez valóban a német társadalom és politika katonai-védelmi kérdésekhez fűződő viszonyának kellene tartósan megváltoznia.

Így jelenleg a változás minden újszerűségét és minőségi előrelépését elismerve is „kiigazításnak” tekintjük a február 27-i bejelentést és következményeit a német haderő-fejlesztés tekintetében.

⁶³ *Eurodrohne: Projekt geht in die nächste Phase.* [online], 2022. 02. 04. Forrás: bmvg.de [2022. 04. 04.].

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Airbus and OCCAR Sign Eurodrone Contract.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: airbus.com [2022. 04. 04.].
- Altdorfer Domonkos – Csiki Varga Tamás (2021): *A német stratégiai vízió átalakulása a 2010-es években. Nemzet és Biztonság*, 14(1), 3–23.
- ARD-DeutschlandTrend – März 2022.* [online], 2022a. 03. 03. Forrás: Infratest-dimap.de [2022. 03. 04.].
- ARD-DeutschlandTrend – April 2022.* [online], 2022b. 04. 08. Forrás: Infratest-dimap.de [2022. 04. 08.].
- Bakir, Daniel – Schüller, Yannik: *100 Milliarden Euro für die Bundeswehr – das soll mit dem Geld gekauft werden.* [online], 2022. 03. 01. Forrás: stern.de [2022. 04. 04.].
- Bericht zur materiellen Einsatzbereitschaft der Hauptwaffensysteme der Bundeswehr II/2021.* [online], 2021. 12. 15. Forrás: Bundesministerium der Verteidigung [2022. 03. 09.].
- Bundesministerium der Verteidigung legt Bundestag Bericht zur Drohnendebatte vor.* [online], 2020. 07. 06. Forrás: bmvg.de [2022. 04. 10.].
- Bundeswehr entscheidet sich gegen US-Tarnkappenbomber F-35.* [online], 2019. 02. 01. Forrás: handelsblatt.com [2022. 04. 04.].
- Csiki Varga Tamás – Etl Alex (2020): *Németország stratégiai jövőképe és a Bundeswehr reformfolyamata. Honvédségi Szemle*, 148(1), 20–32.
- Defence Expenditure of NATO Countries (2010–2017).* [online], 2017. 06. 29. Forrás: nato.int [2022. 03. 24.].
- Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2021).* [online], 2021. 06. 11. Forrás: nato.int [2022. 03. 24.].
- Die Rede des Bundeskanzlers im Wortlaut.* [online], 2022. 02. 27. Forrás: zeit.de [2022. 04. 04.].
- Eckpunkte für die Bundeswehr der Zukunft.* [online], 2021. május. Forrás: bundeswehr.de [2022. 03. 22.].
- Ein neuer Aufbruch für Europa, Eine neue Dynamik für Deutschland, Ein neuer Zusammenhalt für unser Land. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. 19. Legislaturperiode.* [online], 2018. Forrás: bundesregierung.de [2022. 03. 04.].
- Etl Alex – Csiki Varga Tamás (2019): *A Bundeswehr finanszírozása és készenléte. SVKI Elemzések*, 2019/20. [online], 2019. 09. 20. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2022. 03. 29.].
- Eurodrohne: Projekt geht in die nächste Phase.* [online], 2022. 02. 04. Forrás: bmvg.de [2022. 04. 04.].
- European Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft Systems – MALE RPAS (EURODRONE).* [online], Forrás: pesco.europa.eu [2022. 04. 04.].
- Finanzminister Lindner kündigt „dringend benötigte“ Entlastungen an.* [online], 2022. 03. 22. Forrás: bundestag.de [2022. 04. 10.].
- Forsa-Umfrage für RTL zum Ukraine-Konflikt. Zwei von drei Deutschen befürchten einen dritten Weltkrieg.* [online], 2022. 03. 01. Forrás: rtl.de [2022. 03. 04.].
- Gebauer, Matthias – von Hammerstein, Konstantin: *Die 100-Milliarden-Bazooka.* [online], 2022. 03. 01. Forrás: spiegel.de [2022. 04. 04.].
- Investing in the Future and Securing Stability.* [online], 2022. 03. 15. Forrás: bundesregierung.de [2022. 04. 10.].
- Lambrecht im Interview: „Wir können viel erreichen“.* [online], 2022. 01. 04. Forrás: bmvg.de [2022. 03. 04.].
- Lindhorst, Burghard: *Intermediate Step 2 in the Army Plan – The First Division Should Now Be Operational in 2025.* [online], 2022. 03. 23. Forrás: esut.de [2022. 03. 25.].
- Mais, Alfons (2020): *Auf dem Weg zur Division 2027. InfoBrief Heer*, 25(3), 1–5.
- Marksteiner, Alexandra: *Explainer: The Proposed Hike in German Military Spending.* [online], 2022. 03. 25. Forrás: sipri.org [2022. 03. 26.].
- Mehr Fortschritt wagen. Bündnis für Freiheit, Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit. Koalitionsvertrag zwischen SPD, BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN und FDP.* [online], 2021. Forrás: bundesregierung.de [2022. 04. 04.].
- Meister, Stefan: *The End of German Ostpolitik. What a Change in Germany's Russia Strategy Might Look Like. DGAP Policy Brief*, 2020/22. [online], 2020. 09. Forrás: dgap.org [2022. 03. 22.].
- Ministerin Lambrecht: „Jeder in der Nato kann sich auf uns verlassen.“* [online], 2022. 02. 07. Forrás: bmvg.de [2022. 04. 04.].

- Molnár, Tamás Levente: *Németország a konfrontáció korszakába érkezik. Az orosz–ukrán háború és Németország kísérlete külpolitikájának újrakalibrálására. KKI Elemzések*, 2022/13. [online], 2022. 04. Forrás: kki.hu [2022. 04. 11.].
- Mölling, Christian – Schütz, Torben: *Unpacking Germany's Billion-dollar Spending Question*. [online], 2022. 03. 11. Forrás: defensenews.com [2022. 03. 24.].
- Neues Fähigkeitsprofil komplettiert Konzept zur Modernisierung der Bundeswehr*. [online], Bundesministerium der Verteidigung, 2018. 09. 04. Forrás: bmvg.de [2022. 03. 22.].
- Nienaber, Michael: *Germany Earmarks \$48 Billion for Armaments in Defense Push*. [online], 2022a. 03. 15. Forrás: bloombergquint.com [2022. 04. 04.].
- Nienaber, Michael: *German Coalition Agrees on \$166 Million Budget to Arm Drones*. [online], 2022b. 04. 06. Forrás: bloomberg.com [2022. 04. 10.].
- Positionspapier: Gedanken zur Bundeswehr der Zukunft*. [online], 2021. 02. 09. Forrás: soldat-und-technik.de [2022. 03. 22.].
- Rácz, András: *Germany's Shifting Policy Towards Russia. The Sudden End of Ostpolitik. FIIA Briefing Paper 2022/33*. [online], 2022. március. Forrás: fia.fi [2022. 03. 22.].
- Rath, Christian: *Grundgesetzänderung für Bundeswehr-Milliarden*. [online], 2022. 02. 28. Forrás: lto.de [2022. 04. 10.].
- Riedel, Donata: *Bundesregierung will Wehretat bis 2024 erhöhen*. [online], 2018. 06. 08. Forrás: handelsblatt.com [2022. 03. 24.].
- RTL/ntv Trendbarometer. Mehrheit ist unzufrieden mit deutscher Ukraine-Politik*, [online], 2022. 02. 01. Forrás: n-tv.de [2022. 03. 04.].
- Schäfers, Manfred: *So will die Regierung das Sondervermögen der Bundeswehr einrichten*. [online], 2022. 03. 15. Forrás: faz.net [2022. 04. 10.].
- Schütz, Torben: *Was bedeutet der Mittelfristige Finanzplan für den Verteidigungshaushalt?* [online], 2022. 03. 15. Forrás: twitter.com [2022. 03. 26.].
- Shurkin, Michael: *The Abilities of the British, French, and German Armies to Generate and Sustain Armored Brigades in the Baltics*. [online], 2017. Forrás: rand.org [2022. 03. 24.].
- Shurkin, Michael: *How the Bundeswehr Should Spend its Money*. [online], 2022. 03. 21. Forrás: warontherocks.com [2022. 03. 26.].
- SPD stellt sich im Drohnen-Streit gegen die Union*. [online], 2020. 12. 15. Forrás: spiegel.de [2022. 04. 04.].
- SPD und Union in Projektion gleichauf*. [online], 2022. 02. 11. Forrás: zdf.de [2022. 03. 04.].
- Speck Gyula (2018): *A német külpolitika hangsúlyváltásai – Németország fegyverexport-politikája 2013–2017 között. Nemzet és Biztonság*, 11(4), 94–125.
- Sprenger, Sebastian – Frantzman, Seth J.: *German Air Force Banks on Israel's Arrow-3 for National Missile Shield*. [online], 2022. 04. 06. Forrás: defensenews.com [2022. 04. 04.].
- Turning to Israel, Germany to Get Weaponized Drones for the First Time*. [online], 2022. 04. 06. Forrás: time-sofisrael.com [2022. 04. 10.].
- Unterrichtung durch die Bundesregierung: Finanzplan des Bundes 2021 bis 2025*. [online], 2021. 08. 06. Forrás: bundestag.de [2022. 03. 26.].
- Wagner, Jürgen: *Zeitenwende beim Rüstungshaushalt*. [online], 2022. 02. 28. Forrás: imi-online.de [2022. 04. 10.].
- Wiegold, Thomas: *Mangelverwaltung bei der Bundeswehr: neue Begriffe, gleicher Mangel*. [online], 2015. 06. 02. Forrás: augengeradeaus.net [2022. 03. 24.].
- Wiegold, Thomas: *Lambrecht ordnet grundlegende Bestandsaufnahme der Bundeswehr an – Strukturplanungen der Vorgängerin gestoppt*. [online], 2022a. 01. 27. Forrás: augengeradeaus.net [2022. 03. 24.].
- Wiegold, Thomas: *Neuer Anlauf für die Tornado-Nachfolge: F-35 wieder in der Debatte?*. [online], 2022b. 01. 08. Forrás: augengeradeaus.net [2022. 04. 10.].